

На фізичне і психічне здоров'я людини негативно впливають стресові стани, значна нервова напруга, викликані небезпечними для життя екстремальними ситуаціями. Саме емоції страху переважно визначають панічну поведінку людини в екстремальних ситуаціях, коли втрачається здатність контролю своїх дій та приймати логічно обгрунтовані рішення. Панічний стан обумовлюється необізнаністю, низькою підготовкою до дій у надзвичайних ситуаціях, психологічна не загартованість, брак об'єктивної інформації. Головним результатом морально-психологічної підготовки молоді є зниження гостроти сприйняття негативних впливів екстремального середовища, попередження проявів паніки та формування психологічної стійкості до виживання. Така підготовка забезпечується відповідними знаннями та уміннями щодо дій в умовах надзвичайних ситуацій, які молодь може отримувати під час тренінгів, які містять у собі елементи напруження, несподіваності, характерні для реальних умов надзвичайних ситуацій. Такі тренінги сприяють формуванню психологічної стійкості при застосуванні набутих знань і вмінь, зменшуючи прояви таких негативних явищ як паніка, подоланню станів розгубленості, нерішучості та невпевненості.

Основні етапи управління заходами цивільного захисту вимагають здатності від персоналу на всіх рівнях Єдиної державної системи цивільного захисту здійснювати моніторинг об'єктів, аналізувати накопичену інформацію, прогнозувати та оцінювати вірогідність розвитку ситуації, здійснення підготовки та прийняття рішень, узгодженість дій і взаємодії в ході реалізації прийнятих рішень, оцінювати результати управлінських дій та якості їх реалізації. Виходячи з цього на всіх ступенях навчання безпеці життєдіяльності педагогоги мають формувати у дітей, учнів, студентів уміння і навички щодо планування власних дій з превентивного планування, а також ефективного управління заходами забезпечення безпеки, стійкості роботи об'єктів в повсякденний час і в умовах дії небезпечних факторів.

Набутий досвід із актуальних питань часу в галузі безпеки життєдіяльності формує у дітей, учнів, студентів, працівників увагу та зацікавленість індивідуальною, колективною та суспільною безпекою, викликає бажання популяризувати питання БЖД серед найближчого оточення.

Отже, освіта сьогодні повинна виступити ключовим інструментом для формування культури безпеки кожної людини, кожного об'єкта і суспільства в цілому. Взаємодія між цими рівнями має важливе значення в досягненні мети формування культури безпеки та потребує сьогодні проведення з усіма верствами населення додаткових практичних занять із долікарської допомоги та психологічно-сталого власної поведінки у надзвичайних ситуаціях соціально-політичного характеру.

Список використаної літератури

1. Постанова Кабінету міністрів України від 26 червня 2013 р. № 444 «Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях».

ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД ПРОБЛЕМ БЕЗПЕКИ ЖИТТЯ І ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

*Удовиченко К.М.
м. Полтава*

Анотація. В даній статті розглядаються актуальні проблеми безпеки життя і діяльності людини, виокремлюються основні групи проблем з даного питання та визначаються можливі шляхи їх подолання.

Проблеми безпеки життєдіяльності людини – є одними з найактуальніших в сучасному суспільстві, що тісно пов'язані з бурхливим розвитком науково-технічного прогресу, погіршенням екологічного стану окремих регіонів та планети в цілому. У теперішній час механізми взаємодії людини та природи, людини та техніки, індивіда та суспільства, все частіше порушуються, що призводить до появи багатьох нових небезпек для нормальної життєдіяльності.

Метою статті є розгляд актуальних питань з проблем безпеки життєдіяльності в сучасний період та з'ясування причин кризи в системах «людина-природа», «людина-техніка», «індивід-суспільство» й визначення шляхів в їх подоланні.

Актуальність проблем БЖД в теперішній час визначається рядом причин, які стали основою формування ряду проблем безпеки життя і діяльності. Згрупувавши їх, можна виділити три основні групи проблем:

- 1) порушення екологічної рівноваги природного середовища внаслідок надмірного антропогенного навантаження на біосферу;
- 2) зростання числа техногенних аварій і катастроф при взаємодії людини зі складними технічними системами;
- 3) соціально-політична напруженість у суспільстві [9].

Розглянемо більш детально ці групи.

1. Порушення екологічної рівноваги природного середовища внаслідок надмірного антропогенного навантаження на біосферу.

Одним із перших у світі звернув увагу на цю проблему перший президент Академії наук України В.І. Вернадський. Основою вчення академіка Вернадського була жива речовина, до складу якої входять усі живі організми, що мешкають на планеті. Вернадський обґрунтував положення про те, що стан сучасної Землі сформовано людиною, показавши, що діяльність сучасної людини викликає рух основних хімічних елементів у масштабах, які порівнюються з природними циклами руху цих елементів. За визначенням Вернадського, людина стала найбільш могутньою геологічною силою на планеті, людська діяльність почала перевищувати масштаби найпотужніших стихійних явищ.

Проблеми сталого розвитку для України є особливо важливими, на даний час вона знаходиться на стадії перехідного суспільства та переживає глибоку екологоекономічну кризу. В Україні продовжує зберігатись екстенсивний тип розвитку економіки, що веде до нераціонального використання природних ресурсів і деградації середовища існування людей, характерні глибинні диспропорції загальнодержавних і регіональних економічних інтересів, невідповідність між розміщенням природно-ресурсного та соціально-економічного потенціалу, зростаюча науково-технічна і технологічна відсталість [9].

Важливим критерієм життєдіяльності людини є лісистість. В Україні вона становить лише 14,3% її території (проти 29% у світі). Отже, на одного громадянина припадає тільки 0,2 га лісів (у світі – 1,4 га) – і це найнижчий показник в Європі [6, с. 40].

В Україні, що має в цілому сприятливі умови життя, спостерігаються негативні процеси та явища: посилюються радіаційне, хімічне, теплове та інші види забруднень, що значною мірою впливають на рівень життя організму, в тому числі людини, у першу чергу на її здоров'я та тривалість життя. У таких промислових містах, як Запоріжжя, Дніпродзержинськ, Кременчук, зросла онкологічна захворюваність дітей у 5-8 разів. Починаючи з 1991 р. смертність населення України перевищує народжуваність. На сьогодні така ситуація не тільки збереглася, але й набула загрозливої динаміки [7, с. 135].

Серед європейських країн Україна має найвищий рівень навантаження на природне середовище. Цей рівень особливо високий у Донецькій, Дніпропетровській та

Запорізькій областях, які вже в Україні вважаються «зоною екологічного неблагополуччя». В той же час саме ці регіони є промисловим та енергетичним серцем України, і як раз на них лягає основна вага виробництва, загострюючи і без того екстремальну екологічну ситуацію. Тому неможливо не погодитися з думкою тих авторів, які вважають, що проблеми економіки та екології повинні вирішуватися в комплексі.

Шляхами вирішення цих проблем є збереження умов сталого розвитку суспільства, економіки та держави, забезпечення безпеки життя і діяльності.

Сталий розвиток – це процес гармонізації продуктивних сил, забезпечення гарантованого задоволення необхідних потреб усіх членів суспільства за умови збереження й поетапного відтворення цілісності навколишнього природного середовища, створення можливостей для рівноваги між його потенціалом і вимогами людей усіх поколінь. Формування системи сталого розвитку виходить із необхідності забезпечення пріоритетного розвитку людини в інтересах людини та власними її силами створення гармонії з навколишнім середовищем. Досягнення цієї мети передбачає створення сприятливого, з позиції сталого людського розвитку, середовища: економічного, соціально-політичного, екологічного й духовного при забезпеченні стабільного соціально-політичного устрою та соціально-економічних перетворень [2, с. 2].

В Україні сталий розвиток є можливим тільки на основі інтенсивної економіки. Наша держава може забезпечити сталий розвиток виключно шляхом ефективного використання усіх видів ресурсів (людських, природних, геополітичних), структурно технологічної трансформації виробництва та наявних конкурентних можливостей (активізація ролі окремої людини в суспільстві, забезпечення соціальної справедливості й соціальної рівності, ефективна зайнятість, екологічна безпека).

2. Зростання техногенних аварій і катастроф при взаємодії людини зі складними технічними системами.

Зростання випадків технологічних катастроф (аварій на АЕС, хімічних та інших небезпеках виробництва, транспортні пригоди і т. д.) обумовлене зниженням реальної надійності приладів, виготовлених людиною, застарілим обладнанням та помилками при їх експлуатації. З'явився страх втрати контролю над технологіями [8, с. 44].

Трагедією для українського народу стала аварія на Чорнобильській АЕС. Її глибинні причини полягають у недосконалому технологічному систем та безконтрольному нарощуванні потужностей «мирного атому». Варто також згадати про загибель пароплава «Адмірал Нахімов», вибухи на залізниці в Арзамасі та Свердловську тощо.

Технічний прогрес постійно, супроводжують техногенні аварії та нещасні випадки. В Україні щоденно на виробництві травмується у середньому 140-180 чоловік, з них 20 стають інвалідами, а 4-5 гинуть. Статистичні дані свідчать, що в Україні внаслідок травм кожні 5 годин помирає одна людина; кожні 8 хвилин травмується одна людина. Міжнародне бюро праці встановило, що в середньому в світі на 100 тис. працюючих щорічно припадає приблизно 6 нещасних випадків зі смертельними наслідками. В Україні цей показник майже вдвічі вищий. Надзвичайно небезпечною в Україні є вугільна промисловість. Так, на кожний мільйон тонн видобутого вугілля гине в середньому 3 шахтаря. У США цей показник у 100 разів нижчий [4, с.13].

Техніка так сильно увійшла в наше життя, що багато людей забуває про небезпеку для життя і здоров'я. Люди звикають до порушень правил техніки безпеки як на виробництві, так і в побуті. Визначилися серйозні зміни уставленні людини до ризику.

Шляхами вирішення даної групи проблем є модернізація матеріально-технічної бази, здійснення державою контролю за станом техногенної безпеки як державних, так

і приватних об'єктів. Крім того, важливим є контроль за дотриманням правил техніки безпеки, проходженням працівниками навчань з охорони праці.

3. Соціально-політична напруженість.

Соціальна напруженість – певний стан суспільства (спільноти, групи), що зумовлюється об'єктивними чинниками зниження рівня та якості життя громадян і виявляється в їхній індивідуальній та груповій поведінці й є передумовою виникнення загроз національній безпеці [1, с. 33].

Закон України «Про основи національної безпеки України» чітко окреслив основні загрози в соціальній сфері, які викликані чинниками економічного характеру: невідповідність програм реформування економіки країни і результатів їх здійснення визначеним соціальним пріоритетам; неефективність державної політики щодо підвищення трудових доходів громадян, подолання бідності та збалансування продуктивної зайнятості працездатного населення; криза системи охорони здоров'я і соціального захисту населення, як наслідок – небезпечне погіршення стану здоров'я населення; поширення соціальних хвороб, зокрема наркоманії та алкоголізму; загострення демографічної кризи, посилення тенденції старіння нації; зниження можливостей здобуття якісної освіти представниками бідних прошарків суспільства; прояви моральної та духовної деградації суспільства; зростання дитячої та підліткової бездоглядності, безпритульності, бродяжництва; неконтрольовані міграційні процеси, відплив із країни кваліфікованої робочої сили; зменшення чисельності населення та його природного зростання. Це ставить під загрозу стабільний стійкий і безпечний розвиток суспільства [5].

Крім того Україна на сьогодні переживає російську збройну агресію (з 2014 року). Що потягло крім політичних та економічних ряд соціальних та геологічних не гатив них наслідків. майже 1,8 млн чоловік стали вимушеними переселенцями. Видобуток вугілля в Україні скоротився на 35%. Крім того, у Криму захоплено Кримський содовий завод, який обіймає близько 80% українського ринку кальцинованої соди. Аналіз показує, що екологічна катастрофа на Донбасі внаслідок реалізації планів щодо затоплення шахти «Юний комунар» (Юнком) (саме тут у 1979 р. відбулося випробування застосування ядерного вибуху для вирішення питань вугільної промисловості), спричинена збройною агресією, стане екологічною катастрофою для всієї Європи [3].

Зазначені соціально-політичні проблеми показують, що на сьогодні особливої уваги заслуговує дослідження загроз національній безпеці, які виникли на соціально-економічному та соціально-політичному підґрунті. Багатогранність соціально-економічних процесів в Україні, погіршення рівня та якості життя населення, виникнення соціально-політичної напруженості призводять до деформації та руйнування суспільного життя, політичної стабільності в державі та вимагають від органів державної влади більшого урахування у внутрішній політиці соціально-економічного чинника в національній безпеці, що потребує формування соціально-економічної безпеки як окремого напрямку [1, с. 31].

Аналіз цих загроз свідчить, що вони є досить актуальними з точки зору їх впливу на національну безпеку України. Органам державної влади необхідно розробити науково-обґрунтовані ефективні пропозиції, спрямовані на зменшення рівня соціальної напруженості суспільства, а саме, зменшення кількості безробітного населення, покращення соціального забезпечення, згладжування майнової диференціації населення, боротьби з корупцією, підтримка середнього класу, боротьба зі злиденністю. Для вирішення цих проблемних питань органи державної влади повинні визначити основні пріоритети та шляхи вирішення назрілих проблем.

Таким чином, на даний момент в Україні існують суттєві проблеми щодо безпеки життя і діяльності, серед яких можна виділити такі групи: порушення

екологічної рівноваги, зростання числа техногенних аварій, соціально-політичної напруженості. Тому основні проблеми життєдіяльності людини зводяться до комплексу заходів щодо захисту, раціонального використання природних ресурсів і відновлення живої та неживої природи, удосконалення матеріально-технічної бази, розроблення шляхів зменшення рівня напруженості в суспільстві.

Список використаної літератури

1. Белаї С. В. Дослідження соціальної напруженості як передумови виникнення кризових явищ / С.В. Белаї // Розвиток системи державного управління в Україні. – 2012. – № 3 (38). – С. 27 – 34.
2. Волошин В.В. Концепція сталого розвитку України / В.В. Волошин, Н.М.Гордієнко, І.О.Горленко та ін. – К., 1997. – 17 с.
3. "Дзеркало тижня". – Випуск №15, 21-27 квітня 2018 р. / Мутації небезпеки, або Радіаційні загрози окупованих територій. Режим доступу: https://dt.ua/energy_market/mutaciyi-nebezpeki-275772_.html
4. Жидецький В.Ц. Основи охорони праці. Підручник. – Вид. –3-е, перераб. і доп. – Львів: УАД, 2006. – 336 с.
5. Закон України «Про основи національної безпеки України»/ Верховна Рада України. – К.: Парлам. вид-во, 2003. – 78 с. (Бібліотека офіційних видань).
6. Миценко І.М. Забезпечення життєдіяльності людини в навколишньому середовищі. – Кіровоград, 1998. – 292 с.
7. Навчальний посібник / С. М. Мохняк, О. С. Дацько, О. І. Козій, А. С. Романів, М. П. Петрук, В. В. Скіра, В. О. Васійчук. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2009. – 264 с.
8. Опорний конспект лекцій з дисципліни «Безпека життєдіяльності» для студентів усіх напрямків і форм навчання / В.М. Барановський, М.І. Підгурський, С.Ю. Мариненко. – Тернопіль: ТНТУ ім. І. Пулюя, 2016. – 151 с.
9. Сучасні проблеми безпеки життєдіяльності. – Режим доступу: <http://op.iee.kpi.ua/1/%D1%80.54-58.pdf>.

ПРИНЦИПИ ОХОРОНИ ПРАЦІ – ФУНДАМЕНТ БЕЗПЕКИ НА ВИРОБНИЦТВІ

*Дарюга Е.В.
м. Полтава*

Охорона праці це – система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я і працездатності людини в процесі трудової діяльності.

Наведене вище визначення ОП, яке встановлене Законом України «Про охорону праці», свідчить, що охорона праці являє собою сукупність законів, нормативно-правових актів, а також комплекс різноманітних заходів та засобів, які забезпечують безпеку праці, збереження життя, здоров'я та працездатності людей при виконанні ними трудових обов'язків [1].

Охорона праці водночас вирішує дві задачі. Одна з них – інженерно-технічна, що передбачає запобігання небезпечним подіям під час трудового процесу шляхом:

- заміни небезпечних матеріалів менш небезпечними;
- переходу на нові технології, які зменшують ризик травмування і захворювання;
- проектування і конструювання устаткування з урахуванням вимог безпеки праці;